

«Василь Стефаник — велет у літературі»
(І. Чендей)

Василь Стефаник 14.V.1871—7.XII.1936

**МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС
«ВАСИЛЬ СТЕФАНИК
І СВІТОВА КУЛЬТУРА»
(Русів, Івано-Франківськ,
14—15 травня 2021 р.)**

Сидір КІРАЛЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3925-3203>

доктор філологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач відділу національної бібліографії
Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського
Нова пошта, відділення 120, вул. Ніжинська, Київ
email: lingvo_dek@ukr.net

«Самому собі»

На жаль, в умовах квідного карантину «моя *Бесіда*» із колегами, особливо на наукових конференціях, де завжди душа відчувала себе таки «панком» і ніколи не була «сама-саміською», а ставала «чистою як плуг, що оре» й шептала «до людей як ярочок до берега шепче», ловила серед гурту друзів «чужі наметности та спліталася з ними», була практично поруйнована¹. І от нарешті щедра на ювілеї перша половина 2021 року подарувала таку нагоду (Леся Українка, Агатангел Кримський, Володимир Гнатюк, Василь Стефаник відзначають 150-річчя від дня народження, Трохим Зіньківський — 160-річчя). Спочатку захоплює он-лайн спілкування 11—12 травня на всеукраїнській конференції «Володимир Гнатюк у європейському науковому просторі» з нагоди ювілею видатного фольклориста та вченого в Тернополі (щира дяка сестрам-професоркам Мар'яні та Зоряні Лановикам за її організацію), а 14—15 травня — в Русові та Івано-Франківську на міжнародному конгресі «Василь Стефаник і світова культура». А ще 3—4 червня в Бердянську відбудеться всеукраїнська конференція «Творчість Трохима Зіньківського в контексті української літератури 70—90-х рр. ХІХ ст.» (об'єкт моєї докторської дисертації), а 11—13 червня на Волині в мальовничому селі Світязь — міжнародний науковий симпозіум «Леся Українка: особистість, нація, світ».

¹ Тут і надалі використано назви та цитати з новел В. Стефаника, позначені курсивом. — С. К.

Організатори Стефаниківського конгресу вперше в Україні застосували інноваційну (так її охрестимо) «пандемічну технологію» (мається на увазі кількість залучених учасників та доповідачів). Головне, така форма роботи не потребувала обов'язкової «вакцинації» конгресантів, оскільки було визначено шість панельних дискусій, про що йтиметься далі. Так, наприклад, 15 травня відомі учені з України, Угорщини та Польщі виголосили особливо цікаві доповіді з літературознавства та мовознавства. Усі — бездоганні, актуальні, мудрі... Однак найбільше заворожило присутніх слово львівського професора, декана філологічного факультету Святослава Пилипчука, який «захопив» слухачів у дискурсивний полон філігранною інтерпретацією проблеми фольклору у творчості письменника-ювіляра, зокрема в новелі «Давня мелодія». Чи, скажімо, виступ доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Михайла Гнатюка (його дід, як розповів промовець, особисто знав ювіляра, портрет якого був на покуті в їхній хаті, і це шанували в родині), який розглянув творчість В. Стефаніка в контексті європейського модернізму. А який несподіваний ракурс у прочитанні новелістичного доробку митця — про звук як повноцінний елемент художнього дискурсу в новелі «Камінний хрест» — презентувала докторка філологічних наук, професорка із Сум Лариса Горболіс! А як вишукано розповіла про переклади творів автора «Синьої книжечки» угорською мовою кандидатка філологічних наук, доцентка Євеліна Балла з Ужгородського національного університету! А як цікаво... Та такі всіх не перелічити, бо треба було це бачити і чути виступи, зокрема мовознавців, де панелював знаний лінгвіст, активний член «Просвіти», доктор філологічних наук, професор Микола Лесюк (підготував перший випуск мови творів В. Стефаніка).

Як слушно зауважив професор Люблінського університету ім. М. Кюрі-Скловської Ігор Набитович, тут пульсувала така дивовижна інтелектуальна енергетика, яка із сільської локації потужно ринула у світові простори.

Усі учасники дискусій — від Ужгорода до Сум і Херсона — у цьому трикутнику найдальших межових локацій України із центром у Русові засвідчи-

ли: ми є, ми маємо геніальних письменників, ми маємо багату українську мову, якою можемо передати найскладніші порухи людської душі й висловити найгеніальніші думки. Ми маємо наукову національно мотивовану еліту.

До речі, не можна не згадати у цьому контексті Світлану Лавочкіну, письменницю й перекладачку, яка мешкає в Німеччині й пише англійською мовою (народилася й виросла в Запоріжжі). В інтерв'ю «Літературній Україні» (№ 8, 24 квітня 2021 р., с. 23) вона зауважила, що «твори, написані українською, дуже впевнено почуваються на іноземних ґрунтах», оскільки українська мова «вельми пишна, гнучка, універсальна, емоційна» й, на відміну «від «втомлених» світових мов», має «дорогоцінні невичерпні копалини лексики та синтаксису. Це великий шанс для українських митців», адже такими «невичерпними копалинами» є наші діалекти, які, на думку європейки, «було б дуже добре обійняти» разом, які є в «українській, і щоб література відбивала ці різноманіття» (ними, як відомо, так щедро послуговувався у своїх творах Василь Стефанік, а тому для багатьох і був «нечитаємий»).

«Академія»

Якщо в незакінченому творі В. Стефаніка «Академія» мовиться про товариство з *«двадцяти людей, селян найбільше, дві пані, кілька інтелігентів, зодягнених напів по-сільському»*, то в перший день роботи міжнародного конгресу «Василь Стефанік і світова культура» письменників Русів зібрав велелюдну академію за участі селян, священництва, багатьох учених пань та панів, професуру, — інтелектуальний цвіт нації. Конгрес став кульмінацією усіх святкових дійств і згуртував провідних учених не тільки України, але й Польщі, Угорщини, Чехії та Сполучених Штатів Америки (зголосилося понад 170 учасників!!!), які не просто досліджують творчість геніального покутянина, а й захоплені непересічною особистістю митця. Учасників цього поважного наукового зібрання привітали: ректор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, проф. Ігор Цепенда, акад., директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України Микола Жулинський, ректор Ягеллонського університету, проф. Яцек Попель (свого часу В. Стефанік був студентом цього навчального європейського закладу), ди-

ректор Інституту української мови НАН України, проф. *Павло Гриценко*, проф. *Анджеї Романовської* (Краків), проф. *Леонід Рудницький* (Філадельфія, США), Генеральний консул України в Кракові *В'ячеслав Войнаровський*, народний депутат України, член парламентського комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики, співголова групи з міжпарламентських зв'язків з Республікою Польща *Микола Княжицький*, голова Івано-Франківської обласної ради *Олександр Сич* та його перший заступник *Василь Гладій*, голова Івано-Франківської ОДА *Андрій Бойчук*, голова Краківського осередку Об'єднання українців Польщі *Андрій Олійник*, представники громадськості та духовенства Прикарпаття, а також члени родини письменника — правнук *Василь Стефаник*, правнучка *Олеся Стефаник*. До слова, у Львові живуть онуки сина В. Стефаника, Кирила: Василь і Олеся з дітьми Андрієм, Остапом і Дарієм.

Особливість конгресу і в тому, що це свято науки відбувалося просто неба в саду біля садиби письменника серед черешень та яблунь, які колись посадив сам В. Стефаник, у місці, з якого учасники наукової академії могли спостерігати всю оту красу Покуття, яку бачив і сам письменник. Таким чином, вдалося створити неповторну атмосферу для дискусій усіх науковців. Як уже згадувалося, обрано оригінальну форму проведення конгресу, а саме: організатори відмовилися від традиційних секцій, а окреслили так звані тематичні панелі, на кожен з яких дібрано по шість доповідачів, в обговоренні виступів яких могли брати участь усі охочі.

Перша панель — «*Василь Стефаник: діалог поколінь*»; **друга панель** — «*Василь Стефаник і культурно-історичні контексти*»; **третья панель** — «*Василь Стефаник: дискурс інтерпретацій*»; **четверта панель** — «*Феномен художнього мислення Василя Стефаника: дилема змісту та форми*»; **п'ята панель** — «*Творчість Василя Стефаника в інтертекстуальних горизонтах*»; **шоста панель** — «*Мовностилістичні особливості художнього світу Василя Стефаника*». Модераторами цих панелей були, відповідно, професори, доктори філологічних наук Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника *Степан Хороб*, *Роман Голод*, *Роман Піхманець*, *Наталія Мочернюк*, *Микола Лесюк*.

Вшанування Василя Стефаника на площі в селі Русів 14 травня 2021 р. Фото з <https://krakow.mfa.gov.ua/news/vasil-stefanik-u-krakovi-150-richchya-z-dnya-narodzhennya-ukrayinskogo-pismennika-majstra-ekspresionistichnoyi-noveli-gromad>

Йшлося у доповідях та дискусіях про сучасність новеліста, традиції творчості В. Стефаника в українській та світовій літературах у розрізі його особистого досвіду та переживань, діалектику національного та інтернаціонального, про проблеми рецепції творчості письменника у світі, про важливість його інтелектуального «оточення», про новелістику митця в іномовних середовищах (компаративний вимір), про долю літературних текстів на сцені та в образотворчому мистецтві, про генезу художнього образу в аспекті перехрестя різних видів мистецтв, про феноменологічний підхід у потрактуванні новел В. Стефаника, про фольклорно-мітологічну парадигму художнього мислення як такого, національно-історичні коди покутянина, екзистенційні моделі поведінки Стефанікових героїв, наратологічні структури художньої антропології письменника, його модернізм, новелістику в контексті розвитку української прози кінця XIX — поч. XX ст., наукові й творчі рецепції В. Стефаника у світі, роль прозаїка в розвитку української літературної мови, про літературну мову й діалект (співвідношення форми), мовосвіт творів новеліста у перекладах іноземними мовами (автентичність тексту) та ін.

Щодо конгресу в Русові, то за моїми підрахунками у програмі вписано аж 118 жіночих імен із усього світу зі 170-ти учасників загалом (географія конгресу охоплює практично всі наукові філологічні осередки з усієї України). Бо, скажімо, на четвертій панелі із шести панелістів четверо — то жінки: Світлана Ки-

рилюк (Чернівці), Тереза Левчук (Луцьк), Лариса Горболіс (Суми), Олександра Вісич (Острог).

Оскільки всі події відбувалися під накритим шатром просто неба, то, зі слів завідувача кафедри української літератури проф. Степана Хороба, на плечі якого ліг чи не весь «літературознавчий» тягар організації конгресу, відомо, що першого дня наукові «сходини» завершилися близько 24 години виставою Івано-Франківського академічного музично-драматичного театру ім. І. Франка «Вона — Земля»

«Це був сильний та незабутній фінальний акорд святкування 150-річчя Василя Стефаника 14 травня в Русові!», — з гордістю сказав Степан Хороб.

«Моє слово»

Святкування ювілею В. Стефаника на Прикарпатті не обмежалося лише проведенням конгресу, але й іншими знаковими подіями, про які варто сказати окреме слово. У Русові було оголошено переможців обласної премії ім. В. Стефаника у трьох номінаціях: «Поезія» — Богдан **Томенчук** за збірку «Переступний день», «Проза» — Іван **Монолатій** «Від Донецька до Перемишля. Як сучасна література «пам'ятає» українські міста», «Документальна і науково-критична література» — Ігор **Любчик** за книжку «Лемківські доли: трагізм і пам'ять поколінь».

Завдяки фахівцям Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника в Русові створено інтерактивний музей європейського рівня їхнього патрона. Саме з відвідин цього музею розпочалися урочисті святкування Дня університету та ювілею письменника. 14 травня відбулась також онлайн-прем'єра модернізованої п'єси англійською мовою «Камінний хрест» за мотивами однойменної новели В. Стефаника.

Правнучка В. Стефаника, Олеся, передала до меморіального музею-комплексу в Русові віднайдені листи письменника. Директорка музею Ольга Ленько розповіла про оновлення експозицій, присвячених життю та творчості В. Стефаника, які розгорнуто у двох приміщеннях: у трьох меморіальних кімнатах садиби письменника зберігаються його меблі, побутові речі, одяг, та в колишній школі, де зараз відкрито згаданий інтерактивний музей.

У контексті відзначення цієї знаменної дати спільними зусиллями Генерального Консула Укра-

їни В. Войнаровського в Кракові, ректора І. Цепенди, голови Івано-Франківської обласної ради О. Сича та за підтримки Краківського Об'єднання українців Польщі і вагомої допомоги українського підприємця-прикарпатця Андрія Абрам'яка вдалось у вкрай стислі строки реалізувати проект ревіталізації частини фасаду будинку по вул. Аріанській, 1 у Кракові, де мешкав видатний український письменник (15 жовтня 1971 р. на честь В. Стефаника тут було встановлено меморіальну дошку).

У стінах Прикарпатського університету з нагоди ювілею В. Стефаника та за ініціативи кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту, зокрема доцента Ганни Волощук та професора Олександра Солецького проводився інтелектуальний он-лайн турнір «Шлях Василя Стефаника» між учнями навчальних закладів Івано-Франківської області. Взяти участь у цій грі виявило бажання аж 78 команд, у тому числі навіть із Закарпаття: розроблено унікальну мапу, яку кидає карпатська рись, вона ж ставить кожному учасникові 20 запитань (загалом у грі є 300 запитань). Одночасно грає шість осіб, гру супроводжує автентична покутська музика кінця ХІХ — початку ХХ ст. На основі цього досвіду ухвалено рішення про проведення всеукраїнського турніру «Шлях Василя Стефаника».

Свій ваговитий внесок зробили й працівники наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету, підготувавши електронну версію дуже цінного покажчика: Стефаникознавство у вищих закладах освіти України : бібліографічний покажчик [1].

Неабиякою подією не лише для Прикарпаття, але й загалом для України став вихід творів Василя Стефаника у 3-х томах і 4-х книгах, зокрема факсимільне видання усіх прижиттєвих збірок письменника, за редакцією С. Хороба та викладачів кафедри української літератури Р. Піхманця, Є. Барана. Варто наголосити, що вперше в одному томі (том 2) зібрано переклади творів В. Стефаника мовами світу (презентовано 12 мов). Окрім цього, підготовлено такі видання:

1. Василь Стефаник у дослідженнях і спогадах (упоряд. С. Хороб).

2. Словник мови художніх творів Василя Стефаника (фрагмент) (автор-укладач М. Лесюк).

3. Антологія художніх творів і наукових праць лавреатів премії імені В. Стефаника — викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (упоряд. Є. Баран).

4. Слоньовська О. Василь Стефаник: маєстро української новели: монографія.

5. Готується до видання збірник матеріалів Міжнародного наукового конгресу «Василь Стефаник і світова культура», а також антологія у 2-х томах, присвячена рецепції творчості В. Стефаника в Україні та світі.

У цьому контексті не можу не згадати своїх колег зі Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Як заявив в лютому 2021 р. генеральний директор бібліотеки В. Ферштейн у доповіді на засіданні Президії Національної академії наук України, у червні цього року заплановано проведення міжнародної наукової конференції «Василь Стефаник в українському та світовому соціокультурному просторі». Обговорюватимуться такі наукові проблеми:

1. Бібліотечна стефаникіана (фонди, видання, заходи).

2. Стефаникова спадщина українською та іншими мовами.

3. Рецепція творчості Василя Стефаника у міжвоєнних західноукраїнських та еміграційних виданнях.

4. Василь Стефаник в українській та європейській пресі.

5. Архівна стефаникіана (епістолярій, рукописи, особові документи).

6. Василь Стефаник в образотворчому мистецтві (екслібриси, ілюстрації до творів, мистецькі рефлексії тощо).

До ювілею у цій бібліотеці побачила світ книжка «Василь Стефаник у європейській пресі. 1899—1936: антологія» [2] (презентація відбулася 14 травня 2021 р.). Антологія об'єднує найповніше зібрання газетних та журнальних публікацій від перших відгуків і рецензій на «Синю книжечку» 1899 р. до численних некрологів, опублікованих на шпальтах української галицької, еміграційної та зарубіжної преси. Бібліотека готує до друку низку подарункових видань, зокрема видання творів письменника укра-

Могила Василя Стефаника на сільському цвинтарі села Русова. Фото з <https://krakow.mfa.gov.ua/news/vasil-stefaniku-krakovi-150-richchya-z-dnya-narodzhennya-ukrayinskogo-pismennika-majstra-ekspresionistichnoyi-noveli-gromad>

їнською та польською мовами у форматі білінгва з численними ілюстраціями, переважно з фондів Бібліотеки і Національного музею ім. А. Шептицького. Пропонована книга-білінгва охоплюватиме твори В. Стефаника, які становили значний інтерес для читачького середовища України та Польщі на помеж'ї XIX—XX століть.

Отож, цей щедрий ужинок свідчить, що В. Стефаник не дарма писав, що «слово своє острити буду на креміню душі моєї і намочене в труті-зіллю пускати буду на ліво.

А слово своє буду ломати на ясні промінчики соняшні і вмочу его в кожду чічку, що з неї пчола мід зносить і пускати буду на право».

1. Стефаникознавство у вищих закладах освіти України: бібліографічний покажчик. Уклад. О.М. Блинчук, ред. С.В. Олейник; відповід. за вип. та ред. О.М. Блинчук; наук. ред. О.Б. Гудуляк; вступ. ст. Н.Р. Галярник. Івано-Франківськ, 2021. 77 с.
2. Василь Стефаник у європейській пресі. 1899—1936: антологія. Упоряд. В. Габор, М. Комариця, Л. Сніцарчук. Львів, 2021. 528 с.